

На основу члана 30. став 8. Закона о високом образовању РС и члана 48. став 6. Статута Универзитета у Крагујевцу, декан Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу доноси

РЕШЕЊЕ

Извештај бр. 01-841 од 15.3.2017. године Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Милице Војиновић Тмушић под називом *Писање као прекршај: критика културе доминације у драмском стваралаштву Наоми Волас*, ставља се на увид јавности објављивањем на сајт Филолошко-уметничког факултета, Универзитет у Крагујевцу у трајању од 30 дана.

Извештај се ставља на увид јавности у складу са последњим изменама и допунама Закона о високом образовању („Сл. гласник РС“ бр. 99/2014.).

Декан Факултета

Радомир Томић, редовни професор

ЗАХТЕВ

ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ
ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације _____

Шифра УДК (бројчано) 821.111(73)-2.09 Wallace N. (043.3)

**СТРУЧНОМ ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ УНИВЕРЗИТЕТА У
КРАГУЈЕВЦУ**

Молим да у складу са чл. 30. Закона о високом образовању и чл. 128. Статута Универзитета дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације: *Писање као прекршај: критика културе доминације у драмском стваралаштву Наоми Волас*

Научна област УДК(текст): енглеска књижевност

Ментор и састав комисије за оцену дисертације:

Ментор: Љиљана Богоева Седлар, редовни професор, Факултет драмских уметности, Универзитет у Београду, ужа научна област: Енглески језик и књижевност.

Чланови комисије:

1. Др Радмила Настић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, ужа научна област Енглеска књижевност и култура
2. Др Томислав Павловић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, ужа научна област Енглеска књижевност и култура
3. Др Биљана Ђорић Француски, редовни професор, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, ужа научна област: Англистика

4. Главни допринос дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње Милица Војиновић Тмушић под називом *Писање као прекршај: критика културе доминације у драмском стваралаштву Наоми Волас* смешта драмску поетику Наоми Волас у контекст критике културе доминације, истичући у први план њену сродност са истраживањима научника из разних поља друштвених наука. Дисертација показује како књижевност, драма, уметност могу својим техникама и стратегијама да пруже моћну интерпретацију и критику актуелних друштвених и историјских проблема на локалном и глобалном плану, и за ту сврху погодна је изабрана Наоми Волас чије је драмско стваралаштво у сагласју са њеним политичким ангажманом. Дисертација показује како су предмет њене уметничке и друштвене критике империјализам и рат, свакодневно насиље чијом анализом се уочавају узроци перманентног ратовања наводно у циљу постизања перманентног мира, и дискриминација по разним основама, на првом месту класним, расним и полним. Дисертација је успешно приказала природу и значај савременог политичког позоришта и његов дуг Бертолду

Брехту.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: Милица Војиновић Тмушић

Назив завршеног факултета: Основне академске студије: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Департман за енглески језик и књижевност;

Година дипломирања: 2007.

Назив магистарског рада, односно докторског студијског програма: Докторске академске студије на Филолошко-уметничком факултету, Универзитет у Крагујевцу.

Научно подручје: Филолошке науке, Наука о књижевности, Енглеска књижевност

Година одбране:

Факултет и место: Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Број публикованих радова: (навести рад који се тражи из члана 9. овог правилника): 9 (девет)

Радови категорије М 52

1. Милица Војиновић Тмушић, Егзил и културна дипломатија Сретена Божића / Б. Вонгара, *Philologia Mediana*, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2013. стр. 243-252, година 5 / број 5, ISSN 1821-3332, УДК: 82 М52

Радови категорије М 53

2. Милица Војиновић Тмушић, Бунт и очај у поезији Душана Васиљева и Сергеја Јесењина, *Свеске бр. 100*, јун 2011., стр. 97-103, Мали Немо, Панчево, ISSN: 145-9976, УДК: 821.163.41.09-1 Душан В.; 821.161.1.09-1 Јесењин С.А М53
3. Милица Војиновић Тмушић, Уметност и активизам Џона Берцера, *Липар: часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, 2012. стр. 43-61, година 13 / број 49 / 2, ISSN: 1450-8338, УДК: 821.111.09 Берцер Џ. М53
4. Милица Војиновић Тмушић, „Into the Water“: Течна равница, драма Наоми Волас о трансатлантској трговини робљем и њен значај за боље разумевање савремене историје Европе, Африке и двеју Америка, *Липар: часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, 2016. стр. 127-158, година 17 / број 59 / 2, ISSN: 1450-8338, UDK: 821.111. (73-2) 09 Volas N. М53

Раови категорије М 45

5. Милица Војиновић Тмушић, Улога аутора у изграђивању значења књижевног дела, *Зборник радова са Другог научног скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“ ФИЛУМ*, Крагујевац, 2011. стр. 369-377, година 2 / књига 2, ISBN: 978-86-85991-31-8, УДК 82.0(082) 45
6. Милица Војиновић Тмушић, Злочин, казна, истражни поступак у роману 1984. Џорџа Орвела, *Зборник радова са Трећег научног скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“*, ФИЛУМ, Крагујевац, 2012. стр. 141-146, година 3 / књига 2, ISBN: 978-86-85991-40-0, УДК: 821.111.09-31 Орвел Џ. М45
7. Милица Војиновић Тмушић, Хуманистички идеали и малигна деструктивност у причама *Нож са дршком од ружиног дрвета и Гробница за Бориса Давидовича Данила Киша*,

Зборник радова са Четвртог скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“, ФИЛУМ, Крагујевац, 2013. стр. 245-251, година 4 / књига 1, ISBN: 978-86-85991-51-6, УДК:821.163.41-32.09 Киш Д. М45

8. Милица Војиновић Тмушић, Проблем идентитета у драмама Керол Черчил Сопственици, На седмом небу, Болница у доба револуције, Зборник радова са Петог научног скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“, ФИЛУМ, Крагујевац, 2014. стр. 89-95, година 5 / књига 2, ISBN: 978-86-85991-61-5, УДК:821.111-2.09 Churchill С. М45
9. Милица Војиновић Тмушић, Савремена драма и морални ангажман, Зборник радова са Шестог научног скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“, ФИЛУМ, Крагујевац, 2015. стр. 39-49, година 6 / књига 2, ISBN 978-86-85991-73-8 УДК.111(73)-2.09 Тешић С. 821.111(73)-2.09 Durang С. 821.111(73)-2.09 Wallace N. М45

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: незапослена
Радно место:

**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. 30. ЗАКОНА О
ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. 128. СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

У прилогу вам достављамо: - Извештај комисије о оцени урађене докторске дисертације;
- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању извештаја
комисије о урађеној докторској дисертацији

У Крагујевцу,
15.3.2017. година

Декан Факултета

ФИЛОЛОШКО УМЕТНИЧКИ
ФАКУЛТЕТ - КРАГУЈЕВАЦ

ПРИЉЕНО: 15. 3. 2017

Ори. јед.	Број	Прило.	Вредности
01	841		

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Наставно-научно веће Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 10.11.2016. године, предложило нас је, а Стручно веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу на седници одржаној 18.01.2017. године (одлуком број IV-02-64/22) именовало у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације под називом *Писање као прекршај: критика културе доминације у драмском стваралаштву Наоми Волас*, докторандкиње Милица Војиновић Тмушић. Наставно-научном већу Одсека за филологију се захваљујемо на поверењу и подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Опис докторске дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње Милице Војиновић Тмушић под називом *Писање као прекршај: критика културе доминације у драмском стваралаштву Наоми Волас* састоји се из Предговора (11-18); пет поглавља: **I Увод: Култура доминације и драмска поезика Наоми Волас** подељен је на подпоглавља: 1.1 Основне поставке докторске дисертације Писање као прекршај: критика културе доминације у драмском стваралаштву Наоми Волас (18-43); 1.2 Докторска дисертација *Писање као прекршај: критика културе доминације у драмском стваралаштву Наоми Волас* и антологија *Позориште Наоми Волас: отеловљени дијалози*, једина збирка критичких есеја која је о Наоми Волас до сада објављена. (43-92); 1.3. Наоми Волас и Лајонел Трилинг – развој критике савремене културе у САД од Трилингових есеја у збиркама *Јаство* које се супротставља (*The Opposing Self*) и *Изван културе* (*Beyond Culture*) до концепције прекршаја коју Наоми Волас заговара у програмском тексту „Писање као прекршај“, бројним интервјуима и драми *И ја и ћутање* (92-109); 1.4 „Room as a trap“: драмско стваралаштво Наоми Волас и теза Рејмонда Вилијамса из студије *Драма од Ибзена до Брехта о цивилизацији која се претвара у антиживотну замку* (109-124); Поглавље **II Култура доминације У срцу Америке (1994): допринос Наоми Волас савременом политичком позоришту и критичком мишљењу о култури** подељено је на подпоглавља: 2.1 Политички ангажман Наоми Волас и феминистичка критика културе доминације у студијама Ериха Фрома, Бел Хукс, Ријане Ајслер и текстовима песникиње Адријане Рич (124-143); 2.2 Наоми Волас и успон ангажованог позоришта и друштвеног активизма у САД (143-177); 2.3 Наоми Волас и политички ангажована драма у Великој Британији после Другог светског рата (177-202); 2.4 Критика америчког интервенционизма у драмама У срцу Америке и Свет који ишчезава и сродни антиколонијални ставови Емеа Сезера, Франца Фанона, Едварда Саида, Мајкла Парентија и Нгугија ва Тионгоа (202-236); Поглавље **III Једну деценију касније: амерички сан и драма Људи усахлих снова** (2004) подељено је како следи: 3.1 Почетне инспирације за драму *Људи усахлих снова*: Наоми Волас, Гвендолин Брукс,

Робин Кели и Џејмс Болдвин (239-251); 3.2 Наоми Волас о драми Људи усахлих снова и осврти критичара и историчара на ту драму (251-260); 3.3 Значај критичке педагогије и теологије ослобођења за настанак драме Људи усахлих снова (260-278); 3.4 Наоми Волас о љубави као основи хумане и напредне заједнице (278-295); Поглавље IV **Поруке и поуке за нови миленијум: драма *Течна равница* (2012) о ропству као кључном аспекту културе доминације и неискорењеном обележју америчке сторије** (295-297) састоји се из подпоглавља: 4.1 Контекст у којем је настала драма Течна равница (297-306); 4.2 Нове студије са америчких универзитета о ропству и трговини робљем у Америци (306-316); 4.3 Драматизацијом до свеобухватнијег читања историје: Наоми Волас о драми Течна равница у интервјуу из 2014. године за новосадски позоришни часопис Сцена (316-327); 4.4 Значај за савремени тренутак историјских личности које се појављују у драми Течна равница (327-355); Последње поглавље је V Закључак: Драмско стваралаштво Наоми Волас о револуцији / трансформацији кроз знање, машту и љубав (355-381), иза којег следи Литература (381), и три обрасца: Изјава о ауторству, Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада, и Изјава о коришћењу. Дисертација има укупно 400 страна.

У Предговору докторандкиња даје кратак преглед садржаја сваког поглавља и објашњава наслов и тему дисертације. Наслов је изведен из програмског текста ауторке која је предмет дисертације, америчке списатељице Наоми Волас, „Писање као прекршај“ (“On Writing as Transgression“), а тема се ослања и на писање америчке феминисткиње Бел Хукс о образовању као пракси слободе које је у извесном смислу једна врста престапа у односу на окоштани образовни систем. Идеје и критичка опажања о западној култури аутора старије генерације америчких критичара, Лајонела Трилинга, посебно у збиркама есеја *Јакство које се супротставља* (*The Opposing Self*) и *Изван културе* (*Beyond Culture*), помажу да се јасније сагледа значајан радикални помак у критици западне цивилизације који Воласова у свом стваралаштву развуча. Увод позиционира драмску поетику Наоми Волас у контекст критике културе доминације коју су у својим делима формулисале историчарка културе Ријану Ајслер и археолог Марију Гимбутас, као и низ других интелектуалаца из разних поља друштвених наука чија истраживања подржавају и појашњавају закључке до којих Воласова долази у својим драмама. У подпоглављу Увода 1.2, докторандкиња Милица Војиновић Тмушић детаљно обрађује антологију *Позориште Наоми Волас: отеловљени дијалози*, објављену 2013. године, чији приређивачи су Скот Камингс и Стивенс Ебит, а која је једина опсежна студија о ауторки која за сада о њеном стваралаштву постоји. У свом приказу ове антологије ауторка истиче аспекте у којима се њена дисертација разликује од овог значајног дела и тиме представља оригиналан допринос научном приступу Наоми Волас. Основна разлика, укратко, у томе је што поменута антологија осветљава различите аспекте стваралаштва Воласове укључујући и њену биографију и њену поезију, док је ова дисертација фокусирана на критику културе у драмама Наоми Волас написаним до 2016, и у два програмска текста. На крају овог подпоглавља кандидаткиња набраја остале значајне дисертације на исту тему истичући различитост свог приступа и резултата до којих је дошла. У подпоглављима три и четири Увода, докторандкиња упоређује критички приступ и резултате Воласове са идејама њених претеча, Лајонела Трилинга, у домену критике културе и Рејмонда Вилијамса, теоретичара савремене драме чију студију драме од Ибсена до Брехта она својим стваралаштвом допуњује.

У поглављима II до IV докторандкиња Војиновић Тмушић разматра три значајна аспекта своје теме, односно допринос Наоми Волас савременом политичком позоришту и критичком мишљењу о култури, амерички сан и његово извргавање у насиље и рат, и ропство као кључни

аспект културе доминације и дискриминације које остаје неискорењено обележје америчке историје, кроз анализу три кључне драме ове ауторке (уз осврт на многобројна друга дела): *У срцу Америке* (1994), *Људи усахлих снова* (2004) и *Течна равница* (2012).

У подпоглављу 2.1 сагледава се политички ангажман Воласове у драми који је у суштини феминистички, али истовремено искорачује из широко прихваћеног појма феминизма као покрета средње класе и елите, ка феминизму као неодвојивом делу покрета за свеукупну еманципацију човека. У том погледу Наоми Волас је црпила искуства великог броја уметника и бораца, укључујући Маркса, Ријану Ајслер, Еме Сезера, Мартина Лутера Кинга, Франца Боаса, Ериха Фрома, Адријану Рич и друге. У подпоглављу 2.2 Наоми Волас се сагледава у контексту ангажованог позоришта и политичког активизма у САД а као узор раскривања патријархата истиче се античко позориште представљено Есхиловом *Орестијом*, као и Шекспир, Молијер, Аугусто Боал, Артур Милер, Бихнера као претеча модерног политичког театра и, наравно, Бертолт Брехта за којег је свако право позориште политичко. Воласова и сама у својим драмама користи Брехтову технику ефекта дистанцирања и исторификације, посебно у драми *У срцу Америка* која је централна у овом поглављу дисертације. Осим Брехта на Воласову је утицала и позоришна теорија и пракса Хајнера Милера, пре свега у његовом најважнијем делу *Хамлетмашина*. Ауторка спомиње и Дарија Фоа, политички ангажованог италијанског нобеловца. Од америчких драмских писаца Воласова у својим критичким разматрањима истиче Тонија Кушнера, Августа Вилсона, и друге. У погледу виђења историје најзначајнији утицај на Воласову имао је Хауард Зин, аутор *Народне историје САД-а*, написане из угла гледања обичног народа а не његових владара.

У подпоглављу 2.3 разматра се политички ангажована драма у Великој Британији где је ауторка живела добар део свога живота. У први план се истиче Харолд Пинтер који је узор политичке ангажованости колико у драми, толико и у животу, сумирану у његовој Нобеловој беседи која је у дисертацији детаљно приказана. Од осталих ангажованих аутора истичу се Керил Черчил, Тревор Грифитс, Хауард Баркер. Посебно место заузима Џон Берриер који је био и драмски писац, али пре свега историчар уметности посебно посвећен изоштравању начина посматрања света (виђења) како би се открила истина иза фасаде лажи. Као ангажовани интелектуалац и професор енглеске књижевности, важно место заузима и Тери Иглтон.

У подпоглављу 2.4 се претходно обрађени утицаји коначно стичу у анализи драме *У срцу Америке* написане 1994. године, по којој је ово поглавље дисертације добило име. Тема ове драме су амерички империјалистички ратови од Вијетнама до Ирака. Она је спроведена експресионистичком техником тако да се мешају временске равни увођењем ликова из прошлости, пре свега девојке Лу Минг која је са својом породицом страдала у Вијетнаму, који комуницирају са ликовима из садашњег тренутка драме међу којима су „чувари поретка“, војници и ратни злочинци, и Американка палестинског порекла која тражи истину о смрти свога брата. Ауторка даље смешта драму у контекст постколонијалне књижевности и критике наводећи идеје њених најзначајнијих представника. Анализа се допуњује приказом још неколико драма Воласове са сличом тематиком.

У поглављу III развојни пут такозваног америчког сна прати се деценију после настанка драме *У срцу Америке*, пре свега кроз комад *Људи усахлих снова* из 2004. године. У подпоглављу 3.1 кандидаткиња истражује почетне инспирације за настанак наведене драме која се временски враћа на почетак двадесетог века у радничком окружењу Алабаме, пре свега код Гвендолеин Брукс чији су стихови позајмљени за наслов драме. Драматизовани су живот радника, класна и расна дискриминација, међурасни односи, линчовања. Иако је осликан и шири друштвени контекст,

нагласак је на односу између три лика. И у овој драми Воласова користи експресионистичку технику и симболику духа-наратора, који приповеда неосвећени злочин из прошлости. Наратор је сиромашни црнац Тајс, убијен због покушаја да организује раднике у Алабама, међу којима је и сиромашни белац Корбин, којег Тајс учи како да повезује марксизам и хришћанство. Драма показује на који начин је слобода могућа кроз неговање разумевања и љубави уместо насиља и мржње, што је једна од главних тема Воласове. У подпоглављу 3.2 кандидаткиња Војиновић Тмушић образлаже културолошки значај различитих осврта на напред поменућу драму Воласове. У подпоглављу 3.3 драма *Људи усахлих снова* посматра се као део критичке педагогије и теологије ослобођења, у светлу бразилског едукатора и писца Паула Фреиреа и његове *Педагогије обесправљених*. Подпоглавље 3.4 разматра поезику љубави Наоми Волас као основу њеног стваралаштва и ангажмана, са посебним освртом на значај Мартина Лутера Кинга и његовог учења. Значајно место заузима и приказ студије *Умеће љубави* Ериха Фрома.

У IV поглављу централно место заузима анализа драме *Течна равница* из 2012. године, која обрађује један дужи период америчке историје коју карактерише континуитет ропства у разним видовима. Она показује како је робовласништво било уносан посао због чега је тако дуго и опстало. Ову тему обрађује и драме Наоми Волас *И ја и ћутање*. У подпоглављу 4.1 описују се околности у којима је ова драма настала, односно релевантност питања која је покренула – моралне и материјалне оговорности империјалистичких држава и потребе одштете државама чије је је становништво претварано у робове. Кандидаткиња анализира историјске околности настанка ропства и приказује најзначајнија уметничка и критичка дела која су о томе говорила, укључујући и филм *Трагови трговине робљем* Катрине Браун (2008). Међу драмским делима која се баве овом тематиком најпознатија је драма Августа Вилсона *Драгуљ океана* из 2003. године, као и стваралаштво Амири Бараке, ангажованог писца и грађанина. Подпоглавље 4.2 упознаје нас са новијим научним студијама о ропству и трговини робљем у Америци, и истиче значај историчара Хауарда Зина за осветљавање ове теме. Подпоглавље 4.3 је једно од најбољих у дисертацији јер је у њему најбоље остварена компаративна анализа теме и технике драме и историјског и културолошког контекста. Према речима кандидаткиње, Воласова успешно комбије свој крајње субјективни стваралачки чин са објективним историјским чињеницима. Драма има занимљиву структуру јер се први део догађа 1791 а други 1837. године, а говори о двома сестрама, одбеглим црним робинјама које маштају о слободи и планирају бекство из Америке и повратак у своју постојбину Африку. У том периоду десиле су се велике побуне робова на Карибима, пре свега на Хаитију што се спомиње и у драми Воласове. Воласова излаже критици и неке историјске личности учеснике у трговини робљем које су играле важну улогу у политици САД тога доба, попут капетана Џејмса де Вулфа. Да би написала ову драму Воласова је консултовала многобројне историјске изворе о чему је говорила у интервјуу за новосадски часопис *Сцена* 2014. У подпоглављу 4.4 истиче се значај за савремени тренутак историјских личности које се спомињу у драми јер се многи од њих данас славе као хероји, попут Томаса Џеферсона који је био пријатељ де Вулфа. Воласова је једну од инспирација нашла и у стиховима песникиње Фелис Витли која је иако ослобођена ропства умрла од болести и сиромаштва у својој тридесетпрвој години 1784. године. Њена судбина подсећа на чињеницу коју и Воласова потенцира у својој драми, да су црне жене поднеле велики терет у борби за укидање ропства али и сегрегације и дискриминације чији трагови се и данас осећају, о чему пише позната црна уметница Алис Вокер. У Закључку дисертације ауторка своди основне поставке из претходних поглавља завршавајући констатацијом Наоми Волас да људи у западном свету ни данас још увек нису слободни ни у физичком ни у

Наоми Волас да људи у западном свету ни данас још увек нису слободни ни у физичком ни у менталном смислу, и да је то последица културе доминације која вековима скрива и потискује људске потенцијале. Значај стваралаштва Воласове лежи управо у демаскирању њених идеолошких оквира.

II Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

У погледу обима, дисертација од 400 страница са списком коришћене литературе од 332 библиографске јединице, у потпуности задовољава академске критеријуме који се захтевају за научни рад ове врсте. Квалитет дисертације је изузетан. Написана је изванредно луцидним стилем који је истовремено научан и приступачан широј академској публици. У суштинском погледу дисертација Милице Војиновић Тмушић је изванредно значајна студија о значајној савременој ауторки, која је дисциплинованом анализом указала на идејну дубину њене критике западне културе остварене у обрађеним драмама и есејима. Првобитно постављене хипотезе и циљеви су у потпуности остварени и превазиђени ширином и дубином захвата не само у стваралаштво Наоми Волас него и великог броја стваралаца широм света који су њени истомишљеници, који користе сличан методолошки приступ, и чији резултати критичког истраживања су исти или слични достигнућима Воласове. Ова тврдња се пре свега односи на начин на који је докторандкиња аналитички осветлила опис цивилизације као места застоја и замку, али и као простор који пружа могућност поновног освајања слободе како је то показала Наоми Волас. Посебно су надахнуте компаративна истраживања Воласове и њених чувених претходника Трилинга и Вилијамса, као и многих њених савременика. У Закључку дисертације кандидаткиња успешно синтетизује запажања из претходних поглавља где су анализирани појединачне драме наглашавајући суштинску матрифокалност опуса Воласове, која се супротставља агресивности инхерентној савременој култури перманентног ратовања и насиља.

III Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области и оцена њене оригиналности

Претходни опис испуњености услова дисертације у погледу квалитета и квантитета делимично указује и на њен значај са становишта актуелног стања у англо-америчкој и светској драми и културолошкој теорији. У тренутку формулисања теме дисертације постојало је пар значајних докторских дисертација које су се бавиле опусом Наоми Волас из угла другачијих од приступа кандидаткиње Војиновић Тмушић, а наведене су и две дисертације компаративног карактера које између осталих аутора обухватају и дело Наоми Волас. У питању су *Space, Place and Identity Politics: The Drama of Naomi Wallace* коју је Џејмс Дикерт (James N. Dickert) одбранио 2005. године на Универзитету у Орегону. Исте године је Гвендолин Никол Хејл (Gwendolyn Nicole Hale) на Државном Универзитету у Централном Тенесију (Middle Tennessee State University) одбранила докторат под називом *Oppression and Subjection in the Drama of Naomi Wallace*. Докторску дисертацију компаративног типа, под називом *Performing History: History and politics in the works of Suzan-Lori Parks, Anna Deavere Smith, Naomi Wallace, and Charles Mee*, одбранила је 2007. године, на Харварду, Талаја Адријен Делани (Talaya Adrienne Delaney). На Универзитету у Синсинатију Џорџ Потер је 2011. године одбранио дисертацију под називом *Global Politics and (Trans) National Arts: Staging the "War on Terror" in New York, London, and Cairo*, у којој се осврће и на комаде

Наоми Волас који се баве америчким интервенцијама у Авганистану и Ираку. Поменуте дисертације су делимично тематски сличне дисертацији *Писање као прекршај: критика културе у драмском стваралаштву Наоми Волас*, али за разлику од ње стваралаштво предметне ауторке не анализира се у ширем контексту културе доминације, нити задиру дубље у историју и друге релевантне аспекте ове културе. У међувремену је, 2013. године, објављена једна значајна монографија посвећена искључиво животу и раду Наоми Волас, у форми антологије, односно збирке појединачних студија посвећених разним аспектима стваралаштва ове ауторке, коју су приредили Скот Камингс и Ерика Стивенс Ебит (S.T.Cummings, E.S.Abbitt), под насловом *Позориште Наоми Волас: отеловљени дијалози (The Theatre of Naomi Wallace: Embodied Dialogues)*, у издању Palgrave Macmillan. Ова књига састоји се из три дела. Први део обухвата тринаест научних радова о драмама Наоми Волас чији су аутори професори са америчких, британских и канадских универзитета. Други део садржи текстове њених сарадника са којима је радила у позоришту, а трећи део чине текстови саме Наоми Волас, укључујући и „Писање као прекршај.“ Ауторка ове дисертације детаљно анализира сваки од текстова садржаних у књизи указујући на њихове вредности и сличности и разлике са сопственим приступом, чиме доказује вредност и оригиналност своје дисертације. Може се, дакле, закључити, да дисертација Милице Војиновић Тмушић *Писање као прекршај: критика културе у драмском стваралаштву Наоми Волас* представља вредан и оригиналан допринос научном пољу свога истраживања, односно англистичкој књижевној и културолошкој теорији.

IV Научни резултати докторске дисертације, применљивост и корисност резултата у теорији и пракси; начин презентовања резултата научној јавности

Докторандкиња Милица Војиновић Тмушић у дисертацији *Писање као прекршај: критика културе у драмском стваралаштву Наоми Волас* на првом месту је добро формулирала тему која је и од академског и од ширег интереса, наиме, како књижевност, драма, уметност могу својим техникама и стратегијама да пруже моћну интерпретацију и критику актуелних друштвених и историјских проблема на локалном и глобалном плану, и за своје истраживање погодно изабрала драмско стваралаштво значајне уметнице Наоми Волас које је у сагласју са њеним политичким ангажманом. То су на првом месту империјализам и рат, свакодневно насиље чијом анализом се уочавају узроци перманентног ратовања наводно у циљу постизања перманентног мира, и дискриминација по разним основама, на првом месту класним, расним и полним. Кандидаткиња је успешно приказала природу и значај савременог политичког позоришта и његов дуг Бертолду Брехту. Овај књижевно-драмски теоријски проблем је сместила у компетентно описан шири контекст културолошке теорије кроз компаративну анализу њених најзначајнијих представника укључујући класике постколонијализма. Ова докторска дисертација, стога, пружа драгоцену полазну основу истраживачима из поља англистике, драмске теорије и праксе и културологије. Она је истовремено и значајан допринос овим научним областима. Дисертација испуњава све услове да буде објављена у форми монографије и на тај начин постане доступна и широкој читалачкој публици.

V Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Кандидаткиња је објавила 9 (девет) научних радова и учествовала на 5 (5) научних скупова.

Радови категорије М 52

1. Милица Војиновић Тмушић, Егзил и културна дипломатија Сретена Божића / Б. Вонгара, *Philologia Mediana*, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2013. стр. 243-252, година 5 / број 5, ISSN 1821-3332, УДК: 82 М52

Радови категорије М 53

2. Милица Војиновић Тмушић, Бунт и очај у поезији Душана Васиљева и Сергеја Јесењина, *Свеске бр. 100*, јун 2011., стр. 97-103, Мали Немо, Панчево, ISSN: 145-9976, УДК: 821.163.41.09-1 Душан В.; 821.161.1.09-1 Јесењин С.А М53
3. Милица Војиновић Тмушић, Уметност и активизам Џона Берцера, *Липар: часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, 2012. стр. 43-61, година 13 / број 49 / 2, ISSN: 1450-8338, УДК: 821.111.09 Берцер Џ. М53
4. Милица Војиновић Тмушић, „Into the Water“: Течна равница, драма Наоми Волас о трансатлантској трговини робљем и њен значај за боље разумевање савремене историје Европе, Африке и двеју Америка, *Липар: часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, 2016. стр. 127-158, година 17 / број 59 / 2, ISSN: 1450-8338, UDK: 821.111. (73-2) 09 Volas N. М53

Радови категорије М 45

5. Милица Војиновић Тмушић, Улога аутора у изграђивању значења књижевног дела, *Зборник радова са Другог научног скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“* ФИЛУМ, Крагујевац, 2011. стр. 369-377, година 2 / књига 2, ISBN: 978-86-85991-31-8, УДК 82.0(082) 45
6. Милица Војиновић Тмушић, Злочин, казна, истражни поступак у роману 1984. Џорџа Орвела, *Зборник радова са Трећег научног скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“*, ФИЛУМ, Крагујевац, 2012. стр. 141-146, година 3 / књига 2, ISBN: 978-86-85991-40-0, УДК: 821.111.09-31 Орвел Џ. М 45
7. Милица Војиновић Тмушић, Хуманистички идеали и малигна деструктивност у причама *Нож са дршком од ружиног дрвета и Гробница за Бориса Давидовича Данила Киша*, *Зборник радова са Четвртог скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“*, ФИЛУМ, Крагујевац, 2013. стр. 245-251, година 4 / књига 1, ISBN: 978-86-85991-51-6, УДК:821.163.41-32.09 Киш Д. М 45

8. Милица Војиновић Тмушић, Проблем идентитета у драмама Керол Черчил Сопственици, На седмом небу, Болница у доба револуције, Зборник радова са Петог научног скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“, ФИЛУМ, Крагујевац, 2014. стр. 89-95, година 5 / књига 2, ISBN: 978-86-85991-61-5, УДК:821.111-2.09 ChurchillС. М 45

9. Милица Војиновић Тмушић, Савремена драма и морални ангажман, Зборник радова са Шестог научног скупа младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“, ФИЛУМ, Крагујевац, 2015. стр. 39-49, година 6 / књига 2, ISBN 978-86-85991-73-8 UDK.111(73)-2.09 Tešić S. 821.111(73)-2.09 Durang С. 821.111(73)-2.09 Wallace N. М 45

VI Закључак и препорука

Докторандкиња Војиновић Тмушић показала је потенцијал за научноистраживачки рад у девет научних радова објављених у референтним часописима и у излагањима на научним скуповима. Докторска дисертација *Писање као прекршај: критика културе доминације у драмском стваралаштву Наоми Волас* задовољава критеријуме у погледу обима и квалитета, и заснована је на темељитом истраживању које обухвата велики број релевантних библиографских јединица. Написана је изванредним стилем који је истовремено научан и приступачан широј академској публици. У суштинском погледу дисертација Милице Војиновић Тмушић је значајна студија о једној значајној савременој америчкој ауторки, која дисциплинованом анализом указује на идејну дубину критике културе доминације остварене у обрађеним драмама и есејима Наоми Волас. Ова докторска дисертација пружа драгоцену полазну основу истраживачима из поља англистике, драмске теорије и праксе и културологије. Она је истовремено и значајан допринос овим научним областима. На основу свега напред изложеног Комисија предлаже Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу да прихвати позитивну оцену докторске дисертације *Писање као прекршај: критика културе доминације у драмском стваралаштву Наоми Волас* и омогући кандидаткињи Милици Војиновић Тмушић њену усмену одбрану пред овом комисијом

Крагујевац, 15.03.2017

КОМИСИЈА

1. Др Радмила Насић, редовни професор,
Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу,
ужа научна област Енглеска књижевност и култура

Радмила Насић

2. Др Томислав Павловић, ванредни професор,
Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу,
ужа научна област Енглеска књижевност и култура

Томислав Павловић

3. Др Биљана Ђорић-Француски, редовни професор,
Филолошки факултет у Београду,
ужа научна област Англистика

Биљана Ђорић-Француски